

Література:

1. *Деттер Д., Фьольстер С.* Державне багатство народів. Як управління державними активами може посилити чи підірвати економічне зростання / пер. з англ. І. Піонтківської. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 328 с.
2. *Кун Т.* Структура научных революций / пер. з англ. И.З. Налетова. Москва: АСТ, 2009. 317 с.
3. *Лист Ф.* Национальная система политической экономии // Лист Ф. Национальная система политической экономии... / В. А. Фадеев (сост. и предисловие). М. : Европа, 2005. С. 21-256.
4. *Райнерт Е.* Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными. Пер. с англ.: Н. Автономовой. М.: ВШЭ, 2011. 384 с.
5. *Рей Р.* «Я ж вам казав!» сучасна економіка за Гайманом Мінськи / пер. з англ. О. Вальчишен та ін. К.: Наш Формат, 2018. 288 с.
6. *Сото де Е.* Загадка капіталу. Чому капіталізм перемагає на заході і ніде більше / пер. з англ. М. Климчук. К.: Наш Формат, 2017. 332 с.
7. *Фріланд Х.* Плутократи. Епоха нових багатих і занепад старої системи / пер. з англ. М. Климчука. К.: Наш Формат, 2017. 328 с.
8. *Ха Джун Чанг.* Злые самаритяне. Миф о свободной торговле и секретная история капитализма / пер. А. Коробейников. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. 256 с.
9. *Шарма Р.* Прорывные экономики. В поисках следующего экономического чуда / пер с англ. О. Медведь. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 352 с.
10. *Frank D.* Buy American: The Untold Story of Economic Nationalism / Dana Frank. Boston: Beacon Press, 2000. 336 p.
11. *Prasad E., Rajan R., and Subramanian A.* The Paradox of Capital, 2007 // <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2007/03/prasad.htm>

УДК 141:168.(092)

Шушкевич Є.М.**Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова**

**ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ «ЛОГІКО-ФІЛОСОФСЬКОГО ТРАКТАТУ»
Л.ВІТГЕНШТАЙНА НА ПРЕДСТАВНИКІВ ВІДЕНСЬКОГО ГУРТКА**

Стаття присвячена аналізу впливу «Логіко-філософського трактату» Людвіга Вітгенштайна на формування поглядів представників Віденського гуртка. Показується що досить часто зближення поглядів Людвіга Вітгенштайна і представників Віденського гуртка сильно перебільшується. Не дивлячись на те, що в поглядах австрійсько-британського філософа, та представників Віденського гуртка, особливо Рудольфа Карнапа є схожі моменти, в ряді принципів питань, а щодо, наприклад, ролі і місця метафізики, їхні погляди суттєво відрізняються.

Ключові слова: «Логіко-філософський трактат», філософія, метафізика, позитивізм, наука, Віденський гурток.

Шушкевич Е. К вопросу о влиянии «Логико-философского трактата» Людвиг Витгенштейна на представителей Венского кружка». Стаття посвящена анализу влияния «Логико-философского трактата» Людвиг Витгенштейна на формирование

взглядів представителів Венського кружка. Показується що достатньо часто сближення взглядов Людвиг Витгенштейна и представителей Венского кружка сильно преувеличивается. Не смотря на то, что во взглядах австрийско-британского философа и представителі Венского кружка, в особенности Рудольфа Карнапа есть схожие моменты, в ряде принципиальных вопросов, но, например, касательно роли метафизики их взгляды существенно отличаются.

Ключові слова: “Логико-философский трактат”, философия, метафизика, позитивизм, наука, Венский кружок.

Shushkevych Y. "On the question of the influence of Ludwig Wittgenstein's "Tractatus Logico-Philosophicus" on the members of the Vienna Circle". The article is devoted to the analysis of the influence of Ludwig Wittgenstein's "Tractatus Logico-Philosophicus" on the views of the Vienna circle members. It seems that the study often approximates the views of Ludwig Wittgenstein and the Vienna circle members is greatly exaggerated. Despite the fact that the views of the Austrian-British philosopher and the members of the Vienna Circle, in particular Rudolf Carnap, have similar points, in a number of fundamental issues, but, for example, regarding the role of metaphysics, their views are different.

Key words: "Tractatus Logico-philosophicus", philosophy, metaphysics, positivism, science, Vienna circle.

Вступ. У історико-філософській літературі, не рідко можна зустріти твердження про те, що Людвіг Вітгенштайн є представником логічного позитивізму, а інколи, і твердження про те, що він був членом Віденського гуртка. Проте, чи дійсно це було так? Адже відомо, що Людвіг Вітгенштайн не відвідував засідань Віденського гуртка, а лише зустрічався з деякими його членами, і під час цих зустрічей, відмовлявся обговорювати свій “Логіко-філософський трактат”, а коли його намагалися обговорювати представники Віденського гуртка, філософ вказував, що його невірно розуміють. Що ж саме могли невірно зрозуміти в “Логіко-філософському трактаті” представники Віденського гуртка, ми спробуємо з’ясувати.

Аналіз публікацій та досліджень.

На сьогоднішній день у вітчизняному історико-філософському дискурсі вже існують дослідження з даної теми, проте між ними існує певна неузгодженість. Так у свій час Людвіга Вітгенштайна називали ідейним натхненником Віденського гуртка, а “Логіко-філософський трактат” “Біблією Віденського гуртка”. Сьогодні спостерігається тенденція до розмежування поглядів Людвіга Вітгенштайна і логічних позитивістів, а деякі автори, наприклад, Олеся Назарова, взагалі говорить про те, що вплив “Логіко-філософського трактату” на формування програми логічного позитивізму членами Віденського гуртка сильно перебільшується.

Підіймається це питання про вплив поглядів Людвіга Вітгенштайна на представників Віденського гуртка у дослідженнях Марії Козлової “Чи був Людвіг Вітгенштайн логічним позитивістом?” [8], статтях Олесі Назарової “Віденський гурток і Вітгенштайн” [9], “Логічний позитивізм і “Трактат” Вітгенштайна” [10], “Чи мав вплив

“Трактат” Вітгенштайна на Віденський гурток?” [11], статті Артема Цидіна “Людвіг Вітгенштайн і Віденський гурток” [13], дослідженні Пітера Хакера і Гордона Бейкера “Вітгенштайн і Віденський гурток: екзальтація і зміщення остенствного визначення” [14] та ін. Також цікавими в даному питанні є записи Фрідріха Вайсмана “Вітгенштайн і Віденський гурток” (не критичний розгляд, а опис розмов, при зустрічах Людвіга Вітгенштайна з деякими Представниками Віденського гуртка) [2]. Не дивлячись на достатню кількість публікацій з даної теми, вплив поглядів Людвіга Вітгенштайна на представників Віденського гуртка, оцінюється досить неоднозначно, і очевидно, потребує додаткового аналізу.

Метою статті є аналіз впливу “Логіко-філософського трактату” Людвіга Вітгенштайна на формування поглядів представників Віденського гуртка, і виявлення спільного і відмінного в цих поглядах.

Основна частина

Питання про відношення Людвіга Вітгенштайна до “Віденського гуртка”, і ширше, логічного позитивізму, є принципово важливим, у тому відношенні, що від його з’ясування залежить бачення філософії Людвіга Вітгенштайна в цілому.

Як відомо, Віденський гурток утворився в 1922 році на базі семінарів, які проводився професором філософії Віденського університету Моріцом Шлікком. Це була група віденських інтелігентів, як пише Вадим Руднев, яка в сновному складалася з представників природничо-наукового знання, які прагнули виробити нову наукову і філософську ідеологію. Спочатку до Віденського гуртка входили викладачі і студенти університету, а потім він був розширеним і став міжнародним. Ядром Віденського гуртка були такі мислителі і науковці як Отто Нейрат, Фрідріх Вайман, Курт Гедель, Герберт Фейгль. З Віденським гуртком тісно співпрацювали Ганс Рейхенбах, Альфред Айєр, Ернст Нагель. В 1926 році до гуртка увійшов Рудольф Карнап, в працях якого ідеї гуртка отримали найбільш повне і логічно строге вираження.

Ідеї логічного позитивізму виходили з епістемології Ернста Маха, відповідно до якої науково-осмисленими можуть вважатися лише висловлювання, які можуть бути представленими в формі висловлювань про спостережувані феномени. Не дивлячись на деякі незначні розходження в поглядах, представників Віденського гуртка об’єднувала спільна мета – піддати все наявне, і наукове і філософське, знання критичному аналізу з позицій вимоги принципу верифікації. Інструментом такого аналізу постає апарат математичної логіки, а моделлю “очищеного” від метафізики знання – модель логічно строгої мови, представленої в “Логіко-філософському трактаті”. Програмні завдання логічного позитивізму знайшли своє відображення в маніфесті Віденського гуртка “Наукове світорозуміння. Віденський Гурток” [7], опублікованому в 1929 році Рудольфом Карнапом, Гансом Ганом та Отто Нейратом.

Марія Козлова говорить, що питання про філософську орієнтацію Людвіга Вітгенштайна заплутане, зокрема і через тенденцію зближення його поглядів, сформульованих у “Логіко-філософському трактаті” і концепцій Бертрана Рассела, під керівництвом, і відповідно впливом якого починав свої дослідження Людвіг Вітгенштайн. До сприйняття того що філософи рухаються в одному напрямку підштовхнуло написання Бертраном Расселом вступу до “Логіко-філософського

трактату”, який, в свій час, настільки вразив автора нерозумінням його думок, що той рішуче відмовився публікувати свою працю з цим вступом, який невірно орієнтує читача на сприйняття думок автора трактату. В листі Бертрану Расселу від 9 квітня 1920 року, Людвіг Вітгенштайн пише: “Велике спасибі за рукопис (мається на вступ, який Бертран Рассел написав, на прохання Людвіга Вітгенштайна до “Логіко-філософського трактату” – Шушкевич Є.). Я абсолютно не згоден багато з чим з того що в ньому написано: як з тим, де ти мене критикуєш, так і з тим де ти просто намагаєшся пояснити мої погляди” [3, с. 211].

Крім цього плутанині сприяла схожість поглядів Людвіга Вітгенштайна та Рудольфа Карнапа. І представникам Віденського гуртка здавалося, що вони розвивають думки Людвіга Вітгенштайна. Праці австрійсько-британського філософа, його дискусії, записи його думок під диктовку не були своєчасно опубліковані і викладалися в переказуванні і часто без посилань на автора. В результаті виявилась дуже заплутаною картина першості в формуванні тих чи інших ідей.

Однією з суттєвих ознак позитивізму вважається неприязнь до філософського теоретизування, розвінчання метафізики. Саме таку позицію, притому виражену в різкій формі, члени Віденського гуртка побачили в тезах “Логіко-філософського трактату”. Моріц Шлік, Рудольф Карнап та ін. протрактували програму “Логіко-філософського трактату” як радикально антиметафізичну, позитивістську, прийнявши ряд її принципових положень, побачивши у Людвізі Вітгенштайні свого однодумця. В такому ж ключі сприйняли ідеї філософа і в Радянському Союзі, після перекладу в 1958 році “Логіко-філософського трактату” на російську мову. Лише з кінця 70-х років ХХ століття, коли починають публікуватися нові біографічні дані та інші свідчення, спостерігається поступовий відхід від розгляду філософа в якості, представника й натхненника логічного позитивізму. Так, були опубліковані спогади Рудольфа Карнапа, які пролили світло на значне розходження поглядів Людвіга Вітгенштайна з програмою логічного позитивізму.

Антиметафізичний характер логічного позитивізму очевидний. Рудольф Карнап згадував, що варто було представникам Віденського гуртка всерйоз прийняти вимогу наукової строгості філософії, як з необхідністю слідував висновок, про те, що з неї повинна бути вигнана вся метафізика, оскільки її тези не піддаються раціональному обґрунтуванню. Теоретиків логічного позитивізму це ніскільки не засмучувало. Рудольф Карнап відзначає, що він і Моріц Шлік “не мали ніякої схильності до метафізики і метафізичної теології і змогли відмовитися від них без внутрішнього конфлікту чи жалю” [цит. за 8, с.8]. Але йому довелося визнати, що позиція Людвіга Вітгенштайна в даному питанні була суттєво іншою. Рудольф Карнап також згадував, що Людвіг Вітгенштайн почувши різке зауваження Моріца Шліка щодо метафізичного твердження класика філософії (здається це був Артур Шопенгауер), виразив подив і став на захист філософа і його справи.

Можна згадати Моріса Друрі, який згадує, як Людвіг Вітгенштайн йому пояснював: “До речі, не думай, що я зневажаю метафізику. Деякі великі філософські системи минулого здаються мені найбільш благородними витворами людської свідомості” [5]. До того ж в текстах самого Людвіга Вітгенштайна зустрічаються високі

оцінки ідей Платона, Аврелія Августина, Іммануїла Канта та ін. “4.003 Більшість речень, написаних на філософські теми, і філософських питань, не хибні, а беззмістовні. Тому ми взагалі не можемо відповідати на такі питання, можемо тільки стверджувати, що вони беззмістовні. Більшість питань і суджень філософів зумовлені тим, що ми не розуміємо логіки своєї мови. (Вони того самого плану, що й питання, чи добро рівнозначне чи не зовсім рівнозначне красі). І не дивно, що найглибші проблеми - властиво, зовсім *не* проблеми” [4, с. 36]. “6.53 Правильний метод філософії був би, власне, такий: не казати нічого, крім того, що можна сказати, тобто крім тез природничих наук, – а отже, крім того, що не має нічого спільного з філософією, а якби потім хтось схотів сказати щось метафізичне, – довести йому, що він певним знакам своїх суджень не надав жодного значення. Цей метод не задовольнив би того другого – він не мав би почуття, що ми його вчимо філософії, – але *то* був би єдиний бездоганно правильний метод” [4, с. 86]. Наведені фрагменти з “Логіко-філософського трактату” Людвіга Вітгенштайна, як пише Марія Козлова, здавалось би, пропонують погляд на філософію, такий же як у Рудольфа Карнапа, тобто виражає переконання в марності, безглуздості, можна навіть сказати, шкідливості метафізики, і необхідності її подолання.

Між іншим, на думку Марії Козлової, наближення поглядів Людвіга Вітгенштайна до логічного позитивізму змушує до штучних натяжок в трактуванні “Логіко-філософського Трактату”. Доводиться закривати очі на ряд позицій, які явно не узгоджуються з позитивістським трактуванням філософії. А це веде до деформацій, втрати філософської специфіки, цілісного характеру концепції, до неузгодженості одних положень з іншими. Окрім того, виникає ряд логічних і навіть психологічних неузгодженостей.

Перш за все не поєднується у свідомості можливість поєднання позитивістського погляду на філософію, як справу безкорисну, безглузду і те що філософ присвятив філософії все життя. А те, що в центрі уваги Людвіга Вітгенштайна, на відміну від позитивістської традиції, знаходилась не наука, а саме філософія – не викликає сумніву.

Відносно ролі філософії і статусу метафізики, погляди Людвіга Вітгенштайна та представників Віденського гуртка розходились. Неопозитивісти в обличчі представників Віденського гуртка сприйняли за свою доктрину деякі положення його “Логіко-філософського трактату” (Мова є межа мислення (тобто вони співпадають); Є лише один світ, світ фактів і подій. Вони описуються різноманітними природничими науками; Речення – картина світу, так як має зі світом одну і ту ж логічну форму. Якби світ був нелогічним, його не можна було б представити в формі речення; Складні речення складаються з елементарних, які безпосередньо співвідносяться з фактами.), проте вони надавали значення лише науковому знанню і обмежували роль і значення метафізики, відмовляли їй в можливості дати якесь цінне знання. Людвіг Вітгенштайн не міг з цим погодитися, він, навпаки, надавав важливішого значення метафізиці, говорячи: “Ми відчуваємо, що якби навіть знайшлася відповідь на всі *можливі* наукові питання, наші життєві проблеми ще зовсім не були б порушені.” [4, с. 85]. Наука лише описує світ, вона поступається метафізиці в охопленні буття.

Людвіг Вітгенштайн пише про те, що “більшість речень, написаних на філософські теми, і філософських питань, не хибні, а беззмістовні. Тому ми взагалі не можемо

відповісти на такі питання, ми можемо тільки стверджувати, що вони беззмістовні.” [4, с. 36]. Беззмістовне, не означає нісенітниця. Людвіг Вітгенштайн звернув увагу на те що, невимовне можна показати. Воно не вимовляється, але виявляється. Автора “Логіко-філософського трактату” не зрозуміли, – замість того щоб тільки відмовитись говорити, про те, про що не можна сказати, від нього (невимовного) відмовились взагалі. Неопозитивісти, викресливши містичну складову “Логіко-філософського трактату”, зробили акцент на антиметафізичній установці, теорії тавтологічності логічних тверджень. Атомарні висловлювання стали іменуватися протокольними, а філософії дісталася роль уточнюючої, наукову мову, діяльності.

Як зазначає Володимир Бібіхін, “Говорячи про те, що метафізика немає сенсу, Вітгенштайн залишає можливість розуміти її як мовчання...” [1] отже мовчання про щось і є метафізикою, тобто не вимовляння, а вказування. Таким чином, ми припускаємо, що до невимовного належить все, що знаходиться за межами нашого світу, себто за межами нашої мови.

На відміну від логічного позитивізму, Людвіга Вітгенштайна протягом всієї його філософської біографії цікавило саме те, що не може бути сказаним, невимовне. Показавши наукову беззмістовність метафізичних чи етичних питань, він зовсім не пропонував відкинути їх і замкнутися в сфері “об’єктивної” науки.

В “Логіко-філософському трактаті” “виявляється” метафізика, і це бачили деякі представники Віденського гуртка. “Коли у Віденському гуртку читали “Трактат” Вітгенштайна, Нейрат так часто переривав дискусію, твердженням, тут, мовляв, займаються чистою метафізикою, що сильно заважав Шліку, який наполегливо попросив залишити ці репліки. Тоді Нейрат переконав дозволити йому говорити просто “М!” всякий раз, коли дискусія переходить в метафізичне русло. Але це явно не дуже-то покращило дискусійний клімат. Тоді він запропонував наступне вдосконалення: “Здається, ми виграємо час, якщо я буду говорити “Не М!” всякий раз, коли тут не будуть займатися метафізикою” [15, с. 76 – 77].

Або як описував ситуацію сам Отто Нейрат про досвід обговорення “Логіко-філософського трактату”, Віденський гурток приклав багато зусиль для того, щоб виділити логічне ядро з “Трактату”, високо оціненого Расселом, щоб звільнити логіку з метафізичного панциря “Трактату”. Найважливішим результатом звільнення було, зокрема те, що логіка тепер розумілася як синтаксис мови. Логіка і математика забезпечували аналітичні ствердження, “тавтології”, необхідні в науці для формулювання висловлювань про реальність. Неминуче, що всередині гуртка виник супротив метафізиці Вітгенштайна; багато його тез не отримали схвалення... в той же час сам Вітгенштайн “викинув за борт” “висловлювання про висловлювання” подальший і детальний аналіз яких підштовхнув членів Віденського гуртка включити “висловлювання про висловлювання” в мову науки. Стало зрозумілим, що в логіці і емпіричних науках ми зіштовхуємось з системами висловлювань, на основі, форми яких, ми повинні досягти розуміння. В такій інтерпретації, останній елемент, якого ще не вистачало логічному емпіризму, був знайдений, і тепер він став завершеною, зрозумілою емпіристською концепцією”.

В той час, як більшість дослідників і філософії логічного позитивізму, і поглядів Людвіга Вітгенштайна говорять про значний вплив “Логіко-філософського трактату” на погляди, зокрема, представників Віденського гуртка, Олеся Назарова, стверджує що такий вплив сильно перебільшується. Вона висловлює думку про те, що: “Читання і обговорення “Трактату” Вітгенштайна, яке відбулося в основному завдяки рекомендаціям Рассела, послугувало цікавим матеріалом для більш чіткого формулювання як індивідуальних точок зору, так і загальної “платформи”, але в цілому “Трактат” Вітгенштайна не вплинув на світорозуміння і діяльність Віденського гуртка. Більше того, допускаю, що саме аналіз афоризмів “Трактату” проведений Віденським гуртком, і зробив цей текст зрозумілим і відомим світовому філософському співтовариству як концепція Вітгенштайна” [10, с. 38-39].

Така точка зору є досить цікавою, тому що вона суттєво відрізняється від усіх інших. Дослідниця аргументує це тим, що програма логічного позитивізму, по суті сформувалася ще до виходу в світ “Логіко-філософського трактату”.

Віденський гурток не виник несподівано як гурток аспірантів Моріца Шліка. Традиція науково-емпіристської філософії була привнесена до Відня ще фізиком-філософом Ернстом Махом. В 1883 році Ернст Мах видав своє відоме історико-критичне дослідження “Механіка в її історичному розвитку”, яке містило критику класичної ньютонівської фізики, і заклало основи нової фізики, зокрема теорії відносності. В 1895 році Ернст Мах був запрошеним до Віденського університету очолити спеціально створену для нього кафедру “історії та теорії індуктивних наук”. В 1900 році і в 1905 році Ернстом Махом були опубліковані філософсько-психологічні праці “Аналіз відчуттів” і “Пізнання й омана”, які представляли теорію емпіріокритицизму, яка в тій чи іншій мірі була визнана практично всіма фізиками і природознавцями.

Після того як в 1902 році Ернст Мах вийшов на пенсію, кафедру очолювали Людвіг Больцман, потім Фрідріх Йодль, а після нього Адольф Штьор.

В 1907 році група молодих вчених, з різних областей науки, серед яких найпомітнішими фігурами були математик і логік Ганс Ган, фізик Філіп Франк, соціолог і економіст Отто Нейрат і професор прикладної математики Ріхард фон Мізес, зустрічалися один раз в тиждень в центральному кафе Відня, для обговорення в основному проблем філософії науки. Відправною точкою їх дискусій був позитивізм Ернста Маха, повністю оновлений варіант позитивістської філософії Огюста Конта і Джона Стюарта Міля.

Починаючи з 1903 – 1908 років статті представників цієї групи регулярно публікуються в ведучих професійних журналах, таких як “Щомісячник по математиці і фізиці”, журнал академії наук Австрії, і “Енциклопедії математичних наук” Німеччини, Щорічник філософського товариства Віденського університету, журналі “Дослідження з натуральної філософії”, “Журнал по математиці і фізиці”. Отто Нейрат практично кожен рік публікує в Австрії і Німеччині статті і книги на соціальну, економічну і філософську тематику.

Зусиллями всіх цих науковців у Віденському університеті, не зважаючи на соціально-економічну ситуацію в Австрії на початку ХХ ст., підтримувалась традиція науково-емпіричної, критичної філософії.

В 1921 році, після смерті Адольфа Штьора, кафедра “історії та теорії індуктивних наук” залишилась без керівника. Завдяки зусиллям Ганса Гана в 1922 році кафедру очолив Моріц Шлік.

Одразу після приїзду Моріца Шліка за ініціативою Ганса Гана, Отто Нейрата, Віктора Крафта та ін. були організовані неформальні дискусії, раз в тиждень, в Математичному інституті. Сам же Моріц Шлік організував неформальну дискусійну групу з математиків, які обговорювали його лекції. Осінню 1924 року студенти Моріца Шліка Фрадріх Вайсман та Герберт Фейгль запропонували своєму вчителю організувати в якості продовження цих неформальних зустрічей постійний “вечірній гурток” разом з Гансом Ганом.

Таким чином, семінари Моріца Шліка стали природнім продовженням старої традиції, яка виникла у Відні на початку ХХ ст., і учасниками семінарів стали не тільки студенти і аспіранти, а перш за все науковці.

Становлення ідей нового філософського напрямку, представленого пізніше Віденським гуртком, їх своєрідна єдність почало вибудовуватися вже з кінця ХІХ ст. Вирішальну роль в цьому процесі зіграли емпіризм і антиметафізичні ідеї Ернста Маха. Найбільш плідний вплив на фізиків спричинив метод продемонстрований Ернстом Махом в праці “Механіка в її історичному розвитку”: поза будь-якими досвідними даними і посередництвом лише скрупульозних критичних розмірковувань він піддав критиці ньютонівські поняття абсолютного простору, часу і руху, підготувавши тим самим ґрунт для фундаментальної теорії відносності, поставивши питання про основи фізики як науки, про сенс її основоположних питань, а також про те, хто може дати відповідь на ці питання науковців. Ернст Мах висунув вимогу, вже в праці “Пізнання й омана”, допускати в фізичній науці лише ті величини, які строго піддаються спостереженню, і виключати з них “безглузді”, тобто ті що не перевіряються на досвіді поняття, а також відкриття логічних взаємозв’язків через узгодження думок, понять.

Другим необхідним елементом нового світорозуміння стали конвенціоналізм французького математика Анрі Пуанкаре та ідеї німецького математика Девіда Гілберта, а третім – нові революційні відкриття в фізиці і природознавстві в цілому на початку ХХ ст..

В 1907 році, в журналі “Дослідження з натуральної філософії” була опублікована стаття Філіпа Франка “Закон причинності і досвід”, яка представляла собою результат обговорення учасниками Віденського протогуртка, які прагнули вирішити проблему взаємовідношень науки і філософії, яка виникла на фоні “кризи природознавства”, початку ХХ ст., в якій він спробував об’єднати теорії Ернста Маха та Анрі Пуанкаре.

Саме Філіп Франк як фізик першим привернув увагу до важливості теорії відносності для знання в цілому.

Якщо Ернст Мах і Альберт Ейнштейн поставили питання про основи фізики, то австрійський математик Готлоб Фреге в кінці ХІХ ст. поставив питання про основи математики і запропонував логіку в якості такої основи.

В 1910-1913 роках вийшла в світ книга “Principia Mathematica” Бертрана Рассела та Альфреда Уайтхеда, і новітні дослідження в області логіки і аналізу дійсності,

підготовлені Готлобом Фреге, Джузеппе Пеано, Девідом Гілбертом та ін. здобули міжнародне визнання і стали четвертим елементом наукового світорозуміння.

Отже, методологія і емпіризм Ернста Маха, формальна логіка і аксіоматика, конвенціоналізм Анрі Пуанкаре, новітні досягнення фізики сформували нове наукове світорозуміння Віденського гуртка. Новим стало також те, що гурток 1907 року, виник та існував як об'єднання спеціалістів в різних сферах знання; ідеї обговорювалися колективно в ході міждисциплінарних дискусій. Цей колективний та міждисциплінарний характер досліджень став відмінною рисою і Віденського гуртка Моріца Шліка.

Таким чином, як стверджує Олеся Назарова, вже до 1914 року, у лідерів протогуртка Філіпа Франка, Ганса Гана, Отто Нейрата та Ріхарда фон Мізеса сформувалась емпіристська, антиметафізична позиція, і вони змогли сформулювати основні ідеї нового світорозуміння:

1. Револуція в природознавстві показала, що наука потребує надійного – емпіричного – фундаменту.
2. Сучасна філософія – метафізика – повинна бути відкинута.
3. Наука сама повинна знайти засоби для обґрунтування своєї достовірності. Завдання фізики – допомогти їй в цьому.
4. Засобом подолання кризи є логіка і безпосередній досвід.

Тобто ці ідеї були сформульовані, віденцями ще до знайомства з “Логіко-філософським трактатом”. Це й дозволило говорити Олесі Назаровій, про те, що: ““Трактат” Вітгенштайна не став для Віденського гуртка ні головним чи програмним текстом, ні тим більше “Біблією”. До моменту знайомства з “Трактатом” концепція наукового світорозуміння була вже практично сформульована, вже існував начерк “Логічної побудови світу” – (праця Рудольфа Карнапа, яку читали й обговорювали у Віденському гуртку, так само як і “Логіко-філософський трактат” Людвіга Вітгенштайна – Шушкевич Є.), тобто була реалізована в загальних рисах програма Маха – Рассела. Афоризми “Трактату” були обтяженими неприйнятними для членів гуртка метафізикою і містикою. Можна, мабуть, говорити лише про те, що члени шліківського гуртка знайшли в ньому яскраве і різке вираження деяких власних ідей або ж “інтуїтивні осяяння”, які були перепрацьовані для цілей власної наукової концепції...” [9, с. 38]. Це є цікавою думкою, і вона швидше підтверджує те, що в багатьох джерелах зв'язок Людвіга Вітгенштайна з Віденським гуртком перебільшується, і також підтверджує думку про те, що для членів Віденського гуртка була обтяжливою метафізика та містика в “Логіко-філософському трактаті”. І це підтверджує те, що стосовно статусу метафізики погляди представників Віденського гуртка і Людвіга Вітгенштайна були відмінними.

Висновки:

Таким чином, ми можемо побачити, що в ряді питань погляди Людвіга Вітгенштайна та представників Віденського гуртка є схожими, наприклад, в тому що межі мови (мислення) і світу, співпадають, що є лише один світ, світ фактів і подій, які описуються різноманітними природничими науками, в тому що речення – картина світу, так як має зі світом одну і ту ж логічну форму, тому що якби світ був нелогічним, його не можна було б представити в формі речення. Проте представники Віденського гуртка надавали значення лише науковому знанню і обмежували роль і значення метафізики,

відмовляли їй в можливості дати якість цінне знання. В цьому їхні погляди з поглядами Людвіга Вітгенштайна, який навпаки, надавав важливішого значення метафізиці розходяться.

Література:

1. *Бибихин В.В.* Витгенштейн и Хайдеггер. Один эпизод / Владимир Бибихин // Политиздат [електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.politizdat.ru/article/64/>
2. *Вайсман Ф.* Витгенштейн и Венский кружок. / Фридрих Вайсман // Аналитическая философия: Становление и развитие (антология). – [Пер. с англ. нем.] – М.: «Дом интеллектуальной книги», «Прогресс-Традиция», 1998. – С. 44 – 68.
3. *Витгенштейн Л.* Дневники 1914 – 1916 (Под общей редакцией В.А. Суровцева) / Людвиг Витгенштейн. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2009. – 400 с. – ISBN 978-5-88373-124-1
4. *Витгенштайн Л.* Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн – К.: Основи, 1995. – 311 с. – ISBN 5-7707-7642-0
5. *Друри М.О.* Беседы с Витгенштейном / Морис О'Кон Друри // Рутенія [електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999_01/1999_1_08.htm
6. *Карнап Р.* Преодоление метафизики логическим анализом языка / Рудольф Карнап. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Karnap.html>
7. *Карнап Р., Ханс Хан Х., Отто Нейрат О.* Научное миропонимание – Венский кружок / Рудольф Карнап, Ханс Хан, Отто Нейрат – [Перевод Ярослава Шрамко] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://philosophy.ru/library/carnap/wienerkr.html>
8. *Козлова М.С.* Был ли Л. Витгенштейн логическим позитивистом? (К пониманию природы философии) / Мария Козлова // Вопросы философии Вып. 5. М.: ИФ РАН, 2000. – С. 3 – 34.
9. *Назарова О.А.* Венский кружок и Витгенштейн / О.А. Назарова // Вестник Томского Государственного Университета. Философия. Социология. Политология. – 2007. – № 1. – С. 31 – 40.
10. *Назарова О.А.* Логический позитивизм и "Трактат" Витгенштейна [Текст] / О. А. Назарова // Вопросы философии. – 2008. – № 6. – С. 143 – 151.
11. *Назарова О.А.* Оказал ли влияние "Трактат" Витгенштейна на Венский кружок? [Текст] / О. А. Назарова // Эпистемология и философия науки. – 2008. – Том 17, N 3. – С. 157 – 172.
12. *Руднев В.П.* Божественный Людвиг (Витгенштейн: Формы жизни) / Вадим Руднев. [Изд. 2-е.]– М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 232 с.
13. *Цидин А.А.* Людвиг Витгенштейн и Венский кружок / Артем Цидин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.tfk2.narod.ru/artem4.htm>
14. *Hacker P.M.S., Baker G.P.* Wittgenstein and the Vienna Circle: The Exaltation and Deposition of Ostensive Definition / P.M.S. Hacker Wittgenstein: Connections and Controversies. – Oxford: Clarendon Press, 2001. – P. 242 – 266.
15. *Mormann Thomas.* Rudolf Carnap / Thomas Mormann. – Orig. – Ausg. - München: C.H. Beck, 2000, – 229 p. – ISBN 978-3406419546